

PALVELUKUVAUS PÄIHDEHOITOPALVELUJEN JÄRJESTÄMISESTÄ

1	HANKINNAN TAUSTAA	2
2	HANKINNAN KOHTEET	2
3	YLEISKUVAUS HANKITTAVASTA PÄIHDEPALVELUJEN KOKONAISUUDESTA.....	3
4	KAIKKIA PÄIHDEPALVELUJA KOSKEVAT VÄHIMMÄISVAATIMUKSET.....	4
4.1	PALVELUJA KOSKEVAT VÄHIMMÄISVAATIMUKSET	4
4.2	HENKILÖSTÖÄ KOSKEVAT VÄHIMMÄISVAATIMUKSET	5
5	HANKINNAN KOHTEENA OLEVAT PALVELUMUODOT.....	6
6	KUNTOUTTAVA PÄIHDEHOITO	7
6.1	KUNTOUTTAVA OPIOIDIRIIPPUUUDEN KORVAUSHOITO	8
6.2	AVOKATKAISUHOITO KOTIIN VIETYNÄ	12
6.3	AVOKATKAISUHOITO PÄIVÄOSASTOLLA	13
6.4	AVOKUNTOUTUS	14
6.5	LAITOSKUNTOUTUS	15
7	HAITTOJA VÄHENTÄVÄ PÄIHDEHOITO	18
7.1	HAITTOJA VÄHENTÄVÄ OPIOIDIRIIPPUUUDEN KORVAUSHOITO	19
7.2	MONIONGELMAISEN PÄIHDERIIPPUVAISEN TUKI- JA HOITOPALVELUT	21
7.3	LAITOSKATKAISUHOITO	22
8	PÄIHDEHUOLLON NYKYTILANNE HELSINGISSÄ	24

1 Hankinnan taustaa

Sosiaalipalvelujen tuottavuuden parantaminen ja palvelujen kehittäminen edellyttävät julkisen alan uudistumiskykyä. Julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuus ja julkisten hankintojen innovatiivisuus ovat tässä muutoksessa keskeisiä elementtejä. Tämän hankinnan tarkoituksena on uudistaa julkisia palveluja vahvistamalla yksityisen ja julkisen sektorin kumppanuutta, innovatiivisuutta ja palvelujen käyttäjälähtöisyyttä.

Hankintaa suunniteltaessa on erityisesti huomioitu palvelutuotannon ohjaaminen, kannustavuus ja kumppanuus. Hankinnan tavoitteena on ohjata palvelutuotannon markkinoita sosiaaliviraston asiakkaiden tarpeiden mukaan. Lisäksi tavoitteena on nostaa esiin palveluntuottajien uusia innovatiivisia palvelukonsepteja päihdepalveluihin.

Sosiaaliviraston strategisena linjauksena on avohoitopainotteisuus sekä laitoshoidon tarpeen vähentäminen hyvin toimivan ja monipuolisen palvelukokonaisuuden avulla. Sosiaalivirasto etsii tällä hankinnalla innovatiivisia palvelumalleja strategian mukaiseen avo- ja laitoshoidon toimivuuden tehostamiseen.

Ennen hankintaprosessin käynnistämistä sosiaalivirasto järjesti päihdehuollon kokemusasiantuntijoille kuulemistilaisuuden. Tilaisuudessa kartoitettiin kokemusasiantuntijoiden näkemyksiä hoitoprosessista, sen toimivuudesta ja ongelmakohtista. Palvelukuvausta laadittaessa kokemusasiantuntijoilta saadut näkemykset on huomioitu.

Tässä asiakirjassa kuvataan Helsingin kaupungin sosiaaliviraston ostopalveluna hankittava päihdehoito.

2 Hankinnan kohteet

Kilpailutuksessa on kyse korjaavien päihdepalvelujen hankinnasta puitesopimusjärjestelyllä. Hankittavat palvelut jakautuvat kahteen kategoriaan hoidon tavoitteellisuuden perusteella. Kategoriat ovat kuntouttava ja haittoja vähentävä päihdehoito. **Kuntouttavalla päihdehoidolla** tarkoitetaan asiakkaan motivoimista muutokseen sekä keinojen ja tuen tarjoamista päihdeongelman hoitamiseen. **Haittoja vähentävällä hoidolla** tarkoitetaan päihdehoitoa, jonka tavoitteena on tukea asiakkaan päihteiden käytön hallintaa ja arjessa selviytymistä sekä parantaa asiakkaan fyysistä ja psyykkistä vointia.

Hankinta toteutetaan uudenlaisena monituottajamallina. **Monituottajamallilla** tarkoitetaan kokonaisuutta, jossa palveluntuottajat tuottavat kokonaisuuteen integroituja osia (palveluja). Palvelukokonaisuus muodostuu päihdehuollon avohoidosta (sisältäen korvaushoidon) ja laitoshoidosta. Sosiaalivirasto ja terveyskeskus tuottavat itse osan kokonaisuuteen liittyvistä palveluista. Kunnan omat päihdepalvelut esitellään tämän asiakirjan lopussa kohdassa ”Päihdehuollon nykytilanne Helsingissä.”

Monituottajamalli muodostetaan hankinnassa hyväksytyjen palveluntuottajien ja sosiaaliviraston yhteistyönä. Mallin muodostaminen edellyttää myös palveluntuottajien vahvaa keskinäistä verkostoitumista ja yhteistyötä.

Sosiaalivirasto pyytää tällä tarjouspyynnöllä palveluntuottajilta palvelutarjouksia ja -innovaatioita monituottajamalliin. Palveluntuottaja voi tarjota useampaa osakokonaisuutta tai yksittäistä osaa liitettäväksi monituottajamalliin.

3 Yleiskuvaus hankittavasta päihdepalvelujen kokonaisuudesta

Sosiaalivirasto koordinoi päihdehuollon palvelukokonaisuutta ja rakentuvaa monituottajamallia. Asiakasprosessia ohjaa sosiaaliviraston avohoidon työntekijä. Hankittavien palveluiden tulee integroitua laajempaan palvelukokonaisuuteen, jonka muodostavat kuntouttavan ja haittoja vähentävän päihdehoidon lisäksi vertaistuki, vapaaehtoistoiminta, asumispalvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut, koulutus- ja työelämään valmentavat palvelut jne. (ks. kuva 1.)

Palveluntuottajan tulee aina varmistaa asiakkaan tarpeiden ja kuntoutussuunnitelman mukainen siirtyminen palvelusta toiseen tuetusti tai saattaen. Palvelu on osa asiakkaan hoitoprosessia, josta vastaa sosiaaliviraston avohoidon työntekijä.

Palvelun aikana asiakkaalle tulee tarjota mahdollisuus sitoutua vertaistukeen niin, että hoitosuhteen jälkeen hänellä on vertaistuellinen yhteisö tai tukihenkilö tukemassa toipumista ja arjessa selviytymistä.

Hankintaan sisällytetään arviointi-, seuranta- ja ohjausjärjestelmä. Järjestelmällä ohjataan ja palkitaan palvelun kehittymistä toivottuun suuntaan. Tavoitteena on asiakkaan saumaton ja oikea-aikainen liikkuminen palvelusta toiseen, asiakkaan vertaistukeen sitoutuminen sekä palvelun laadun ja vaikuttavuuden varmistaminen.

Kuva 1. Hahmotelma monituottajamallista

4 Kaikkia päihdepalveluja koskevat vähimmäisvaatimukset

Seuraavat edellytykset ja tavoitteet määritellään tässä hankinnassa vähimmäisvaatimuksiksi, joiden on täyttyvä jokaisen tarjotun palvelun kohdalla kohdalla.

4.1 Palveluja koskevat vähimmäisvaatimukset

a) Palvelujen on oltava oikea-aikaisia ja joustavia

Hoitoajat joustavat asiakkaan tarpeen mukaan. Hoitojakso ei ole sidottu ennalta määrättyyn pituuteen, vaan sitä voidaan räätälöidä asiakkaalle sopivaksi hoidon alussa ja/tai hoidon aikana tehtävän arvion perusteella. Asiakkaan avohoidon työntekijä arvioi hoidon tarvetta yhdessä asiakkaan kanssa ennen hoitotakson alkua. Hoitotakson aikana tapahtuvaa arviota tehdään verkostoneuvottelussa asiakkaan, avohoidon työntekijän ja palveluntuottajan yhteistyönä.

b) Kokonaisuus toimii saumattomasti ilman viivästyksiä tai jonoa

Asiakkaat siirtyvät palvelusta toiseen yksilöllisen tarpeen mukaan. Sosiaaliviraston strateginen linjaus on avohoidon ensisijaisuus, mikä tulee huomioida hoitovaihtoehtoja harkittaessa. Jos asiakas tarvitsee ympärivuorokautista laitoshoidoa, tulee hänen jatkohoitonsa alkaa suunnitella mahdollisimman pian laitoshoitotakson käynnistyttyä. Asiakkaan laitoshoidon ei tule pitkittyä jatkohoitonsa jonottamisen vuoksi, vaan tällöin tulee löytää muu soveltuva hoitovaihtoehto.

Asiakkaan siirtyminen palvelusta toiseen varmistetaan asiakkaan, avohoidon työntekijän ja palveluntuottajan yhteisissä verkostoneuvotteluissa. Siirtyminen palvelusta toiseen toteutetaan joustavasti ja viiveettä.

c) Palvelukokonaisuutta hyödynnetään optimaalisesti

Asiakkaan jatkosuunnitelman tulee olla varmistettu ennen kuntoutuksen päättymistä. Asiakkaan tulee olla tietoinen hoidon jatkosta vastaavasta henkilöstä.

Palveluntuottaja sitoutuu tekemään yhteistyötä ja kehittämään palvelua tilaajan ja muiden palveluntuottajien kanssa monituottajamallin kehittämiseksi. Kehittäminen edellyttää palveluntuottajan osallistumista sosiaaliviraston järjestämiin seminaareihin/työpajoihin, joita järjestetään 1-2 vuodessa.

d) Vertaistukea ja vapaaehtoistyötä hyödynnetään aktiivisesti

Asiakkaan sitouttaminen vertaistukeen kuuluu hoito-ohjelmaan. Asiakasta autetaan kiinnittymään hoidon jälkeiseen vertaistukiryhmään. Hänelle pyritään löytämään avohoidon onnistumisen varmistamiseksi oma tukihenkilö.

e) Asiakas kohdataan arvostavasti

Asiakasta kuullaan ja hänen toiveensa huomioidaan hoitosuunnitelmassa, joka laaditaan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Asiakkaan hoidosta tehdään hoidon loputtua kirjallinen yhteenveto, joka toimitetaan hänelle sekä avohoidon työntekijälle viimeistään viikon kuluessa hoidon päättymisestä (pois lukien anonyymihoito).

Asiakkaan yksityisyyden suoja huomioidaan kaikissa hoitotoimenpiteissä mahdollisimman hyvin.

f) Asiakas kokee hyötyvänsä palvelusta

Palveluntuottaja sitoutuu tuottamaan laadukasta hoitoa, jonka vaikuttavuutta mitataan säännöllisesti asiakkaan subjektiivista hyvinvointia kuvaavalla mittarilla. Palveluntuottaja sitoutuu sosiaaliviraston koordinoimaan ja kaikkien palveluntuottajien kanssa yhdessä laadittavan mittarin kehittämiseen ja sen käyttöönottoon sekä säännölliseen toteutukseen. Mittaria aletaan kehittää palveluntuottajiksi hyväksytyjen tahojen kanssa heti hankinnan tuloksen vahvistuttua.

g) Tietojen luovuttaminen

Palveluntuottaja sitoutuu luovuttamaan tilaajan tarvitsemat asiakkaita ja toimintaa koskevat tiedot.

4.2 Henkilöstöä koskevat vähimmäisvaatimukset

a) Vastuuhenkilö

Palveluntuottaja nimeää sopimuksen vastuuhenkilön jokaiseen tarjottavaan palveluun. Palveluntuottajan nimeämällä sopimuksen vastuuhenkilöllä tulee olla vähintään kolmen (3) vuoden kokemus vastaaventyyppisten palvelujen järjestämisestä.

Palvelun vastuuhenkilö nimetään asianomaista palvelua koskevaan tarjouslomakkeeseen.

Vastuuhenkilön vaihdosta tulee aina ilmoittaa välittömästi toiselle sopijapuolelle. Palveluntuottajan vastuuhenkilö vastaa ostettavaan palveluun liittyvästä henkilöstön työhönopastuksesta.

b) Kielitaito

Lääkärillä ja hoitohenkilökunnalla tulee olla tehtävien edellyttämä riittävä suomen kielen taito.

c) Työnohjaus

Hoitohenkilökunnalla on työnohjausta vähintään 6 kertaa vuodessa.

5 Hankinnan kohteena olevat palvelumuodot

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto hankkii päihdehoitoa tarvitseville helsinkiläisille
A) kuntouttavaa ja B) haittoja vähentävää päihdehoitoa.

Kuntouttavan päihdehoidon osalta tarjoustä pyydetään seuraavista palvelumuodoista:

1. Kuntouttava opioidiriippuvuuden korvaushoito
2. Avokatkaisuhoito kotiin vietynä
3. Avokatkaisuhoito päiväosastolla
4. Avokuntoutus
5. Laitoskuntoutus

Haittoja vähentävän päihdehoidon osalta tarjoustä pyydetään seuraavista palvelumuodoista:

1. Haittoja vähentävä opioidiriippuvuuden korvaushoito
2. Moniongelmaisen päihderiippuvaisen tuki- ja hoitopalvelut
3. Laitoskatkaisuhuhoito

Seuraavaksi tässä palvelukuvauksessa määritellään jokaisen edellä mainitun palvelumuodon sisältö sekä palvelukohtaiset vähimmäisvaatimukset.

6 Kuntouttava päihdehoito

A) KUNTOUTTAVA PÄIHDEHOITO

Kuntouttavalla päihdehoidolla tarkoitetaan asiakkaan motivoimista muutokseen sekä keinojen ja tuen tarjoamista päihdeongelman hoitamiseen.

Palvelussa tulee keskittyä asiakkaan päihdeongelman hoitamiseen niin, että asiakas saa edellytyksiä kuntoutua. Kuntoutuksen aikana palveluntuottaja tukee asiakkaan sitoutumista vertais-tuelliseen yhteisöön tai vastaavan tuen piiriin ja näin edesauttaa asiakkaan kuntoutumisen jat-kumista hoitajakson jälkeen. Päihdeongelman hoitamisen lisäksi asiakkaan itsenäinen kyky ar-jen toimintojen hoitamiseen lisääntyy.

Kuntoutuksen laatua mitataan tilaajan ja palveluntuottajien yhteistyönä kehittämällä mittaristol-la, jonka käyttöön palveluntuottaja sitoutuu. Muutosmittari on asiakkaan subjektiivinen koke-mus omasta hyvinvoinnistaan hoidon alussa ja sen päättyessä.

Kuntouttava päihdehoito jakautuu avopalveluihin ja laitospalveluihin. Avopalvelut jakautuvat opioidiriippuvuuden korvaushoitoon, avokatkaisuhoitoon kotiin vietynä, avokatkaisuhoitoon päiväosastolla ja avokuntoutukseen. Laitospalvelu sisältää laituskuntoutuksen.

6.1 Kuntouttava opioidiriippuvuuden korvaushoito

Yleinen määritelmä

Korvaushoidolla tarkoitetaan opioidiriippuvuuden hoitoa, jossa käytetään buprenorfiinia tai metadonia sisältäviä lääkevalmisteita ja jossa tavoitteena on kuntoutuminen ja päihteettömyys.

Hoito voidaan toteuttaa valvotusti sosiaaliviraston, terveyskeskuksen tai muun palveluntuottajan toimipisteessä. Kuntoutuneiden asiakkaiden kohdalla buprenorfiinia ja naloksonia sisältävän yhdistelmävalmistehoidon osalta sovelletaan mahdollisuuksien mukaan apteekkisopimusta.

Apteekkisopimuksella tarkoitetaan tässä sopimusta, jolla asiakas sitoutuu noutamaan sopimusta koskevat lääkkeet (Suboxone®) vain yhdestä apteekista. Sopimuksen mukaisia lääkkeitä saa määrätä ainoastaan hoitopaikan korvaushoitoa toteuttava lääkäri. Asiakkaalle voidaan luovuttaa toimintayksiköstä tai apteekista enintään 8 – 15 vuorokausiannosta vastaava määrä lääkettä kerrallaan.

Hoidollisuusluokitus

Palveluntuottaja tuottaa kuntouttavaa korvaushoitopalvelua, jota kuvataan kolmella eri hoidollisuusluokalla. Luokkaan 1 kuuluvat asiakkaat ovat hoidollisuudeltaan vaativimpia ja luokkaan 3 kuuluvat kuntoutuneet asiakkaat, jotka vaativat vähiten hoitoresursseja. Asiakkaat arvioidaan ja rekisteröidään kuukausittain hoidollisuusluokkiin 1 – 3 heidän hoidontarpeensa mukaan. Lisäksi arvioidaan myös hoitomuotojen – kuntouttavan ja haittoja vähentävän korvaushoidon – mahdollinen muutos. Tulevan sopimuskauden aikana kootaan tietoja ja arvioidaan luokituksen toimivuutta säännöllisesti.

Yleiset periaatteet

Asiakkaan korvaushoidon tarve arvioidaan sosiaaliviraston Huumeambulanssilla tai tarvittaessa erikoissairaanhoidossa (HUS päihdepsykiatria). Arvioon hakeudutaan lääkärin lähetteellä.

Korvaushoito sisältää ainakin seuraavat toiminnot:

- korvaushoitolääkkeen valvottu antaminen asiakkaalle toimipisteessä tai apteekkijakelun kautta
- lääkehoitoon liittyvä neuvonta ja ohjeistus
- lääketieteellinen ja psykososiaalinen hoito, kuntoutus ja seuranta, joka perustuu Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen¹ mukaiseen hoitosuunnitelmaan, jossa lääkehoidon lisäksi määritellään hoidon tavoite

Korvaushoidon jonoa koordinoi sosiaaliviraston työntekijä, joka ohjaa asiakkaan korvaushoitoon.

Palvelun sisältö ja laatu

Palveluntuottaja sitoutuu siihen, että

- toiminta perustuu Sosiaali- ja terveysministeriön antamaan asetukseen opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta eräillä lääkkeillä
- toiminta perustuu Sosiaali- ja terveysministeriön antamaan turvallisen lääkehoidon suunnitelmaan²

¹ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta eräillä lääkkeillä 33/2008. Sosiaali- ja terveysministeriö. Voimaantulo: 01.02.2008.

- toiminnassa noudatetaan voimassaolevia päihdehoitojen käypä hoito -suosituksia³
- hoito toteutetaan asiakasta osallistavin menetelmin
- asiakkaalla on mahdollisuus hoidollisiin yksilökeskusteluihin

Ostettavaan palveluun kuuluu polikliininen korvaushoitotoiminta, sisältäen lääkehoitoon ja päihdesairauksien seurantaan liittyvät laboratoriopalvelut. Laboratoriopalveluja käytettäessä tulee toimia tilaajan ohjeistuksen mukaan. **Palveluntuottaja vastaa korvaushoitoasiakkaidensa tarvitsemasta avo- ja laitoskatkaisuhoidosta ja sen kustannuksista. Sosiaalivirasto vastaa asiakkaiden tarvitsemasta laitoskuntoutuksesta ja sen kustannuksista. Laitoskuntoutuksen tarpeen arvio kaupungin päihdetyöntekijä.**

Korvaushoidossa käytettävä lääke ja sen määrä vaihtelevat asiakkaittain, joten tarjouksessa ei esitetä lääkkeen osuutta hintaan. Palveluntuottaja laskuttaa lääkkeet käytön mukaan erikseen ja ilmoittaa kuukausittain kullakin asiakkaalla käytetyn korvaushoitolääkkeen ja sen vuorokausiannoksen.

Kuntouttava korvaushoito hoidollisuusluokat 1 – 3

Hoidollisuusluokka 1. Tiivistä tukea tarjoava vaihe

Hoidollisuusluokka 1 kuvaa ensisijaisesti hoitonsa aloittavia asiakkaita. Tähän ryhmään kuuluvat myös vaativaa kuntoutusta tarvitsevat asiakkaat, joilla on kaksoisdiagnoosi, monipäihderiippuvuutta tai kriisi. Asiakkaalla voi olla usealla elämänalueella kyvyttömyyttä huolehtia itsestään. Hoito toteutetaan määräaikaisesti tiiviin ja tukevan hoitosuunnitelman mukaisesti. Toimipisteessä asioidaan tavallisesti päivittäin ja vain yksittäisiä lomapäiviä myönnetään harkinnan mukaan. Hoito tässä hoidollisuusluokassa vaihtelee asiakaskohtaisesti tarpeen mukaan, mutta kestää keskimäärin 6 kuukautta.

Hankittavaan palveluun sisältyy:

- korvaushoidon edellyttämien lääkkeiden valvottua ja turvallista jakoa toimipisteessä
- päihteettömyyden ja terveydentilan seuranta tarjottavien lisätutkimuksin (alkometripuhallutukset, huumeeseulat ja muut laboratoriotutkimukset)
- tiivistä tukea ja verkostoyhteistyötä
- kirjalliseen hoitosuunnitelmaan perustuvaa psykososiaalista kuntoutusta

Hoidollisuusluokka 2. Kuntoutumisvaihe

Hoidollisuusluokka 2 sovelletaan asiakkaisiin, jotka asioivat toimipisteessä tiheästi (3-5 krt/vko) hoitosuunnitelmansa mukaisesti, mutta eivät tarvitse henkilökunnan erityishuomiota. Hoito tässä hoidollisuusluokassa vaihtelee asiakaskohtaisesti tarpeen mukaan, mutta kestää keskimäärin 15 kuukautta.

Hankittavaan palveluun sisältyy:

- korvaushoidon edellyttämien lääkkeiden valvottua jakoa toimipisteessä
- päihteettömyyden ja terveydentilan seuranta tarjottavien lisätutkimuksin (alkometripuhallutukset, huumeeseulat ja muut laboratoriotutkimukset)
- verkostoyhteistyötä
- kirjalliseen hoitosuunnitelmaan perustuvaa psykososiaalista kuntoutusta

² Turvallinen lääkehoito – Valtakunnallinen opas lääkehoidon toteuttamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005: 32)

³ Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimien Käypä hoito -suositus: Huumeongelman hoito. Internetosoite: <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkeli/tunnus/hoi50041>

Hoidollisuusluokka 3. Kevennetty kuntoutumisvaihe

Sovelletaan hyvässä hoitotasapainossa oleviin asiakkaisiin, jotka ovat kevennyksessä korvaushoidon kuntoutusvaiheessa ja siirtymässä terveysasemien hoitoon ja/tai apteekijakeluun. Tämä asiakasryhmä on usein kiinnittynyt työelämään tai opiskeluun eikä tarvitse henkilökunnan erityishuomiota. Kevennyksessä vaiheessa lääkitystä voidaan erällä asiakkailla suunnitelmallisesti ajaa alas ja toteuttaa lopulta itse korvaushoitolääkkeestä vieroittautuminen. Terveysasemalle siirtymistä varten edellytetään hyvässä hoitotasapainossa toteutunutta hoitoa hoidollisuusluokassa 3. Hoito tässä hoidollisuusluokassa vaihtelee asiakaskohtaisesti tarpeen mukaan, tavoitteena on kuitenkin enintään 3 kuukauden siirtymäaika.

Hankittavaan palveluun sisältyy:

- korvaushoidon edellyttämien lääkkeiden valvottua jakoa toimipisteessä (klinikalla, terveysasemalla ja/tai apteekissa)
- päihitteettömyyden ja terveydentilan seuranta tarvittavin lisätutkimuksin (alkometripuhallutukset, huumeeseulat ja muut laboratoriotutkimukset) harvajaksoisesti
- tarpeenmukaista tukea ja ohjausta muihin palveluihin

Palvelun arviointi ja seuranta

Palveluntuottaja ja tilaaja seuraavat ja arvioivat yhdessä asiakasmääriä, toiminnan suunnitelmallisuutta ja palvelutoiminnan toteutumista.

Tilaaja sitoutuu yhdessä palveluntuottajan kanssa kehittämään, seuraamaan ja arvioimaan hoidollisuusluokituksen käyttöä hoitoa kuvaavana muuttujana.

Palvelun arvioinnin ja seurannan toteuttamiseksi palveluntuottaja sitoutuu:

- arvioimaan ja seuraamaan korvaushoidon toteuttamista sekä dokumentoimaan hoidon seuranta systemaattisesti
- raportoimaan arviointitietoa tilaajalle päätöksenteon tueksi kuukausittain seuraavasti: palveluntarjoaja lähettää tiedon asiakkaiden hoidollisuusluokista ja käytettävästä korvaushoitolääkityksestä ja sen määrästä sosiaalivirastoon
- hyödyntämään ajankohtaista tutkimustietoa hoidon kehittämisessä
- osallistumaan palvelun tilaajan järjestämiin yhteistyökokouksiin ja sitoutumaan tapamisissa tehtyjen hoitolinjausten noudattamiseen

Tilaajalla on oikeus pyytää selvityksiä ja suorittaa tarkastuskäyntejä palveluntuottajan yksiköissä todetakseen palvelun laadun olevan sovitun palvelukuvauksen mukaista.

Toimipisteessä tulee olla henkilöstö, joka täyttää korvaushoidon ammatilliset ja lakisääteiset vaatimukset (ks. alaviitteet 2 ja 2). Henkilöstön vähimmäisvaatimukset:

- toiminnasta vastaavalla lääkärillä tulee olla päihdelääketieteen erityispätevyys ja vuoden työkokemus korvaushoidosta
- korvaushoitoyksikössä tulee olla klinisestä toteutuksesta vastaava lääkäri ja sairaanhoitaja, jotka ovat päihdetyöhön perehtyneitä ja korvaushoidon toteuttamiseen koulutautuneita (vähintään pääkaupunkiseudun kuntien tarjoama, kahden päivän mittainen koulutus "Opioidiriippuvuuden hoidon peruskurssi" tai muu vastaava oppimäärä). Lisäksi edellä mainitulla sairaanhoitajalla tulee olla vähintään puolen vuoden kokemus korvaushoidon toteuttamisesta.
- muulla hoitohenkilökunnalla, johon voi kuulua myös esim. sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja, psykologi, tulee olla opioidiriippuvuuden hoitoon hankittu koulutus (vähintään

pääkaupunkiseudun kuntien tarjoama, kahden päivän mittainen koulutus ”Opioidiriippuvuuden hoidon peruskurssi” tai muu vastaava oppimäärä)

Lisäksi:

- palveluntuottaja järjestää henkilökunnalle säännöllisesti ammatillista täydennyskoulutusta ja mahdollisuuden tarpeenmukaiseen työnohjaukseen ja konsultaatioon

Toimitilat

Palvelut tuotetaan palveluntuottajan osoittamissa tiloissa Helsingissä hyvien julkisten kulkuyhteyksien päässä. Tilat ovat STM:n asetuksen⁴ mukaiset ja korvaushoitotoimintaan kooltaan ja turvallisuudeltaan soveltuvat ja esteettömät. Tiloissa on huumeaseulontaan soveltuvat saniteetitilat ja lääkkeiden säilytykseen soveltuva paloturvallinen ja murtosuojattu kaappi⁵.

⁴ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta eräillä lääkkeillä 33/2008. Sosiaali- ja terveysministeriö. Voimaantulo: 01.02.2008.

⁵ Turvallinen lääkehoito – Valtakunnallinen opas lääkehoidon toteuttamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005: 32)

6.2 Avokatkaisuhoito kotiin vietynä

Yleinen määritelmä

Avokatkaisuhoito kotiin vietynä on asiakkaan kotona tehtävää päihdekierteen katkaisuhoitoa. Palvelu on tarkoitettu asiakkaille, joiden fyysinen tai psyykkinen tila ei edellytä ympärivuorokautista lääketieteellistä hoitoa tai valvontaa sekä niille, joille laitosmuotoinen katkaisuhoito syystä tai toisesta ei sovellu. Palvelun kesto on 3–7 vrk ja sisältö määräytyy asiakkaan katkaisuhoitoon tarpeen mukaan. Palveluun voi liittyä myös asiakkaan kotiin järjestettävät hoidon tukitoimet. Näitä ovat riittävän tuen ja seurannan lisäksi välttämätön ravitsemuksellinen sekä asioiden hoitoon, siivoukseen ja hygieniaan liittyvä apu. Hoidon aloittamisesta ja pituudesta päättää tilaaja.

Palvelu sisältää

- moniammatillisen arvion asiakkaan tilasta – sisältäen lääkärin alkuarvion – ja tarpeenmukaiset hoitotoimet sekä seurannan
- muutokseen motivoivat keskustelut
- hoitoympäristön päihteettömyyden varmistamisen ennen hoidon aloittamista
- päihteettömyyden seuranta tarvittavin menetelmin
- kotiin vietävän katkaisuhoitoon lääkekustannukset. Muut asiakkaan tarvitsemat lääkkeet eivät kuulu hoidon hintaan
- kaksi hoitokäyntiä vuorokaudessa, mutta enemmän, mikäli asiakkaan kunto sitä edellyttää. Hoitokäynneistä yhden tulee kestää vähintään 45 minuuttia
- hoitokäyntien tulee tapahtua peräkkäisinä päivinä (myös viikonloppuisin, ei välipäiviä)
- mahdollisuuden saada tukea puhelimitse hoitokäyntien lisäksi klo 08:00 – 20:00 välisenä aikana
- jatkohoidon varmistamisen asiakkaan avohoidon kanssa
- ohjauksen muiden palvelujen piiriin, kuten vertaistukeen
- hoitoyhteenvedon, joka toimitetaan asiakkaalle ja palvelun tilaajalle

Henkilöstö

Henkilöstö koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisen koulutuksen saaneista työntekijöistä, jotka ovat perehtyneitä päihdetyöhön. Hoitotiimissä tulee olla psykiatrinen sairaanhoitaja ja hoidosta vastaava lääkäri. Palveluntuottaja järjestää henkilökunnalle ammatillista täydennyskoulutusta ja mahdollisuuden tarpeenmukaiseen työnohjaukseen ja konsultaatioon.

Palvelun arviointi ja seuranta

Palveluntuottaja ja tilaaja seuraavat yhteisesti asiakasmääriä ja toiminnan suunnitelmallisuutta sekä arvioivat palvelutoiminnan toteutumista. Tilaaja sitoutuu yhdessä palveluntuottajan kanssa kehittämään, seuraamaan ja arvioimaan palveluaan.

Palvelun arvioinnin ja seurannan toteuttamiseksi palveluntuottaja sitoutuu:

- arvioimaan ja seuraamaan palvelun toteuttamista sekä dokumentoimaan hoidon seuranta systemaattisesti
- raportoimaan arviointitietoa tilaajalle päätöksenteon tueksi
- hyödyntämään ajankohtaista tutkimustietoa hoidon kehittämisessä
- osallistumaan palvelun tilaajan järjestämiin yhteistyökokouksiin ja sitoutumaan tapamisissa tehtyjen hoitolinjausten noudattamiseen

Tilajalla on oikeus pyytää selvityksiä ja suorittaa tarkastuskäyntejä palveluntuottajan toimintaan todetakseen palvelun laadun olevan sovitun palvelukuvauksen mukaista.

6.3 Avokatkaisuhoito päiväosastolla

Yleinen määritelmä

Avokatkaisuhoito päiväosastolla on päihdekuntoutujille suunnattu periodimainen kuntoutusmuoto, jossa annetaan polikliinista avokatkaisuhoitoa tukevampaa, mutta laitostkatkaisuhoitoa kevyempää hoitoa. Palvelu soveltuu asiakkaille, joille ympärivuorokautinen laitoshoido ei ole tarpeen tai sovellu. Palvelun tavoitteena on katkaista asiakkaan päihdekierre. Palvelun kesto on noin 7 – 14 vrk ja se määräytyy yksilöllisesti hoidon tarpeen perusteella. Hoitoa annetaan vähintään kuutena päivää viikossa ja hoitopäivät kestävät vähintään 4 tuntia. Hoidon aloittamisesta ja hoitjakson pituudesta päättää tilaaja.

Palvelu sisältää

- asiakkaan kanssa tehtävän hoitosuunnitelman
- hoidon aikana tarvittavat lääkäri- ja terveydenhoitopalvelut sekä katkaisuhoiton lääketyksen
- tarpeen mukaiset päihdeettömyyden testaukset
- aamiainen tai välipala
- säännölliset hoidolliset ryhmä- ja yksilökeskustelut
- päihdeettömyyttä tukevan muun kuten esim. toiminnallisia menetelmiä hyödyntävän hoidon
- asiakkaan tarvitseman neuvonnan, ohjauksen, jatkohoitoon motivoinnin ja sitouttamisen
- mahdollisuuden saada tukea puhelimitse ympäri vuorokauden

Palvelun arviointi ja seuranta

Ks. avokatkaisuhoito kotiin vietynä kohta ”Palvelun arviointi ja seuranta”.

Henkilöstö

Toimipisteessä tulee olla päihdetyöhön perehtynyt toiminnasta vastaava lääkäri ja psykiatrinen sairaanhoitaja sekä muu toiminnan edellyttämä henkilöstö. Palveluntarjoaja järjestää henkilökunnalle säännöllisesti ammatillista täydennyskoulutusta ja mahdollisuuden tarpeenmukaiseen työnohjaukseen ja konsultaatioon.

Toimitilat

Palvelut tuotetaan palveluntuottajan osoittamissa tiloissa Helsingissä hyvien julkisten kulkuyhteyksien päässä. Tilojen tulee olla kooltaan ja turvallisuudeltaan toimintaan soveltuvat ja esteettömät. Tiloissa tulee olla huumeseurontaan soveltuvat saniteetitilat ja lääkkeiden säilytykseen soveltuva paloturvallinen ja murtosuojattu kaappi.

6.4 Avokuntoutus

Yleinen määritelmä

Avokuntoutus on päihdekuntoutujille suunnattu periodimainen kuntoutusmuoto, jossa annetaan polikliinista avohoitoa (A-klinikkatyö) tukevampaa, mutta laituskuntoutusta kevyempää hoitoa. Palvelun tavoitteena on tukea asiakkaan päihteettömyyttä, tarjota välineitä päihdeongelman hoitamiseen ja motivoida asiakasta muutokseen. Palvelun kesto määräytyy asiakkaan tarpeen mukaan. Hoidon aloittamisesta ja hoitajakson pituudesta päättää tilaaja. Tilaaja ei osta lääkäripalvelua.

Hoito sisältää

- kirjalliseen kuntoutussuunnitelmaan perustuvan psykososiaalisen kuntoutuksen
- säännölliset hoidolliset ryhmä- ja yksilökeskustelut
- asiakkaan tarvitseman neuvonnan, ohjauksen ja tuen asioiden hoitamisessa
- hoitoon osallistumisen edellyttämän päihteettömyyden seurannan
- ohjauksen ja sitouttamisen jatkohoitoon

Lisäksi hoito sisältää

- **joko** päihteettömyyttä tukevaa muuta toimintaa, kuten yhteisöllisiä ja toiminnallisia menetelmiä hyödyntävää hoitoa **tai**
- terapeuttisia menetelmiä hyödyntäviä keskusteluja sekä etätehtäviä ja niiden käsittelyä
- **tai** molempia edellä mainittuja

Henkilöstö

Toimipisteessä tulee olla palvelun antamiseen ja päihdetyöhön perehtynyt henkilöstö. Palveluntarjoaja järjestää henkilökunnalle säännöllisesti ammatillista täydennyskoulutusta ja mahdollisuuden tarpeenmukaiseen työnohjaukseen ja konsultaatioon.

Toimitilat

Palvelut tuotetaan palveluntuottajan osoittamissa tiloissa Helsingissä hyvien julkisten kulkuyhteyksien päässä. Osa toiminnasta voidaan toteuttaa toimitilojen ulkopuolella. Tilat ovat kooltaan ja turvallisuudeltaan toimintaan soveltuvia.

Palvelun arviointi ja seuranta

Ks. avokatkaisuhoito kotiin vietynä kohta ”Palvelun arviointi ja seuranta”.

6.5 Laitoskuntoutus

Yleinen määritelmä

Laitoskuntoutus on ympärivuorokautista pitempikestoista laitoshoidoa. Kuntouttava laitoshoido on osa asiakkaan kokonaiskuntoutusta ja se perustuu asiakkaalle avohoidossa tehtyyn palvelu- ja kuntoutussuunnitelmaan. Laitoskuntoutus on tarkoitettu avohoidon tukeviksi hoitajaksiksi päihdeongelmallisille, joille avohuollon palvelut tai katkaisuhoido eivät riitä tai ole tarkoituksenmukaisia, tai joiden kuntoutuminen edellyttää väliaikaista irrottautumista päivittäisestä elinympäristöstä. Hoidon pituus määritellään yksilöllisesti avohoidon työntekijän tekemän hoidontarpeen arvioinnin perusteella.

Hoidon tavoitteena on päihdeongelmaisen asiakkaan kuntoutuminen sekä päihteetön elämäntapa tai muu päihteiden käytössä tavoiteltu muutos. Kuntoutuksen avulla autetaan asiakasta saavuttamaan paras mahdollinen toimintakyky ja keinot omassa elämässään sekä toimintaympäristössään selviytymiseen.

Kuntouttava laitoshoido on osa päihderiippuvuuden kokonaiskuntoutusta. Laitosmuotoista kuntoutusta käytetään silloin, kun avopalvelujen keinot eivät ole riittäviä, ja kuntoutujan selviytyminen arjessa on uhattuna. Laitosmuotoinen kuntoutus on kokonaisvaltaista yksilön elämäntähtäystä ja toimintakykyä vahvistavaa toimintaa. Laitoskuntoutuksen sisältö määrittyy hoitoa tarjoavan laitoksen hoitotähtäyksen ja käytettyjen kuntoutusmenetelmien mukaan.

Hoitoon sisältyy

- kirjalliseen kuntoutussuunnitelmaan perustuva psykososiaalinen kuntoutus, jota koskevat tarkemmat vaatimukset määritellään tämän palvelukuvauksen kohdassa "Kuntoutusmenetelmille asetettavat vaatimukset"
- yksilöllisesti määritettävät lääkäri- ja terveydenhoitopalvelut sekä kuntoutuksen aikainen lääkitys
- tarpeenmukaiset päihteettömyyden testaukset. Seulatuloso tulee tarvittaessa varmentaa.
- kuntoutujan tarvitsema neuvonta, ohjaus ja tuki taloudellisten etuuksien hakemiseksi kuntoutusjakson aikana (esim. asiakasmaksu ja asiakasmaksukatto sekä vapaakortti, Kelan kuntoutusraha, sairauspäiväraha, asumistuki, eläke-etuudet, toimeentulotuki)
- tarpeen mukaan myös kuntoutujan ympäristöön, kuten sosiaaliin suhteisiin tai asumisjärjestelyihin, liittyviä toimenpiteitä. Kuntoutuksessa tulee huomioida kuntoutujan huollettavana olevan lapsen hoidon ja tuen tarve.
- säännölliset hoidolliset ryhmä- ja yksilökeskustelut
- vertaistukiryhmään osallistuminen
- päihteettömyyttä tukeva muu toiminta, kuten toiminnallisia menetelmiä hyödyntävä hoito
- majoitus, joka järjestetään ensisijaisesti yhden hengen huoneissa
- ateriat (aamupala, lounas, päivällinen ja iltapala)
- laitoksen ulkopuolella tapahtuva kuntoutus (esim. kaupunkiharjoittelut) ja välttämätön viranomaisasiointi
- hoitoyhteenveto asiakkaalle ja palvelun tilaajalle
- ympärivuorokautinen puhelinpäivystys

Kuntoutusmenetelmille asetettavat vaatimukset

Päihdehuollon kuntouttava laitoshoido on kokonaisvaltaista ja sitä toteutetaan moniammatillisesti. Sen toteuttamisessa yhdistetään kuntoutussuunnitelman mukaisesti kuntoutujan kuntoutumisen tarpeisiin vastaavia menetelmiä ja työtapoja. Menetelminä käytetään valtakunnallisten hoitosuositusten mukaisia laajaan käytännön kokemukseen tai tieteelliseen näyttöön perustuvia yksilö-, ryhmä- ja verkostohoidon menetelmiä, yhteisöhoitoa sekä vertaisryhmiä. Alkoholi-ongelman ja huumeongelman hoitosuositusten lisäksi toteutetaan psykiatrian erikoisalan hoitosuosituksia siltä osin, kuin ne ovat perustason eikä erikoissairaanhoidon tehtävä. Perustason tehtäviin kuuluu esimerkiksi depression tunnistaminen seulontamenetelmiä käyttäen sekä lievän ja keskivaikean depression hoito. Valtakunnalliset hoitosuositukset: <http://www.kaypahoito.fi>

Kuntoutussuunnitelmalle asetettavat vaatimukset

Kuntoutus perustuu lakien ja asetusten mukaiseen kuntoutujan, kuntoutushenkilökunnan sekä kuntoutumisen kannalta olennaisen muun verkoston yhdessä laatimaan kirjalliseen kuntoutussuunnitelmaan (Päihdehuoltolaki 41/1986, Päihdehuoltoasetus 653/1986/2§, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000/7§, Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992/3§). Kuntoutuja saa kuntoutussuunnitelmasta oman kappaleensa. Lisäksi kopio kuntoutussuunnitelmasta toimitetaan palvelun tilaajalle. Suunnitelmaan perustuvan kuntoutusprosessin etenemistä seurataan, arvioidaan ja tarkastetaan sovitusti. Kuntoutussuunnitelmaan ja kuntoutukseen voi sisältyä myös heikon kuntoutusvalmiuden tukeminen sekä kuntoutujan auttaminen kuntoutuksen tavoitteiden löytämisessä. Kuntoutussuunnitelmassa otetaan aina huomioon mahdolliset päihdeongelman kanssa samanaikaisesti esiintyvät muut psyykkiset oireet, mielenterveyden häiriöiden hoito sekä sosiaalisen kuntoutuksen tarpeet.

Päihdehuoltoasetuksen (653/1986/2§) mukaisessa kirjallisessa kuntoutussuunnitelmassa määritellään

- kuntoutujan toimintakyky ja kuntoutustarve elämän eri osa-alueilla
- selvitetään kuntoutuksen tavoitteet eli minkälaiseen muutokseen pyritään
- keinot ja arvioitu aika, jonka kuluessa tavoiteltu muutos voidaan laitoshuollon keinoin saavuttaa
- laitoshuollon jälkeinen hoidon, kuntoutuksen tai tuen tarve
- miten henkilön huollossa olevan lapsen hoidon ja tuen tarve on otettu huomioon.

Henkilöstö

Kuntoutuslaitoksessa tulee olla henkilöstö, joka täyttää henkilöstön määrällisen vähimmäismäärän. Vähimmäismäärä on 0,5 sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen saanutta työntekijää laitospaikkaa kohden⁶. Henkilöstö on tarvittaessa tavoitettavissa puhelimitse ympäri vuorokauden. Henkilöstön tulee olla kuntouttavan palvelun antamiseen ja päihdetyöhön perehtynyt. Palveluntarjoaja järjestää henkilökunnalle säännöllisesti ammatillista täydennyskoulutusta ja mahdollisuuden tarpeenmukaiseen työhöjaukseen ja konsultaatioon.

Palvelun arviointi ja seuranta

Ks. avokatkaisuhoito kotiin vietynä kohta ”Palvelun arviointi ja seuranta”.

⁶ [STM päihdepalvelujen laatusuositukset 2002:3](#)

Päihdehuollon kuntouttavan laitoshoidon toimitilat

Kuntouttavan laitoshoidon toimitiloilta edellytetään seuraavia asioita

- Laitoksen oleskelu- ja hoitotilat tulee olla riittävät ja niiden soveltuvuudessa on huomioitu kuntoutuksessa käytettävät menetelmät ja asiakasmäärät.
- Tilajärjestelyissä huomioidaan asiakkaan oikeus yksityisyyden suojaan.
- Kuntoutujilla on käytössään riittävät wc- ja peseytymistilat.
- Tiloissa tulee olla huumeseurontaan soveltuvat saniteettitilat ja lääkkeiden turvalliseen säilytykseen soveltuva lääkekaappi.
- Tilojen palo- ja asumisturvallisuus on lainmukainen.

7 Haittoja vähentävä päihdehoito

B) HAITTOJA VÄHENTÄVÄ PÄIHDEHOITO

Haittoja vähentävällä hoidolla tarkoitetaan päihdehoitoa, jonka tavoitteena on tukea asiakkaan päihteiden käytön hallintaa ja vähentämistä sekä arjessa selviytymistä ja parantaa asiakkaan fyysistä ja psyykkistä vointia.

Tavoitteena on asiakkaan terveydellisen ja sosiaalisen tilanteen vakauttaminen niin, että asiakas pystyy keskittymään päihteiden käytön sijaan myös hyvinvointiaan edistäviin asioihin. Hoito ehkäisee ongelmien vaikeutumista ja auttaa asiakasta selviytymään arjessa. Hoidon alusta lähtien asiakasta tulee sitouttaa vertaistuen piiriin. Haittoja vähentävä hoito voidaan toteuttaa avopalveluna tai laitoksessa avohoidon tukena.

Haittoja vähentävä päihdehoito jakautuu avopalveluihin ja laitospalveluihin. Avopalvelut sisältävät opioidiriippuvuuden korvaushoidon ja **moniongelmaisen päihderiippuvaisen tuki- ja hoitopalvelut**. Laitoshoito sisältää laitostukihoidon.

7.1 Haittoja vähentävä opioidiriippuvuuden korvaushoito

Yleinen määritelmä

Haittoja vähentävällä korvaushoidolla tarkoitetaan opioidiriippuvuuden hoitoa, jossa käytetään buprenorfiinia tai metadonia sisältäviä lääkevalmisteita ja jossa tavoitteena on haittojen vähentäminen ja potilaan elämänlaadun parantaminen.

Haittoja vähentävää hoitoa voidaan toteuttaa valvotusti sosiaaliviraston tai muun palveluntuottajan toimipisteessä.

Hoidollisuusluokitus

Haittoja vähentävää korvaushoitoa toteutetaan hoidollisuusluokassa 4, jossa hoito on usein monivuotista. Asiakkaiden hoitotilanne arvioidaan minimissään neljä kertaa vuodessa. Tällöin tarkistetaan myös hoitomuotojen – kuntouttavan ja haittoja vähentävän korvaushoidon – sekä hoidollisuusluokan (1 – 4) mahdollinen muutos. Tulevan sopimuskauden aikana hoidollisuusluokista kootaan tietoja ja arvioidaan luokituksen toimivuutta säännöllisesti.

Yleiset periaatteet

Asiakkaan korvaushoidon tarve arvioidaan sosiaaliviraston Huumeambulanssilla tai tarvittaessa erikoissairaanhoidossa (HUS päihdepsykiatria). Arvioon hakeudutaan lääkärin läheteellä.

Korvaushoito sisältää ainakin seuraavat toiminnot:

- korvaushoitolääkkeen valvottu antaminen asiakkaalle toimipisteessä
- lääkehoitoon liittyvä neuvonta ja ohjeistus
- hoidon tulee perustua Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen⁷ mukaiseen hoitosuunnitelmaan

Korvaushoidon jonoa koordinoi sosiaaliviraston työntekijä, joka ohjaa asiakkaan korvaushoitoon.

Palvelun sisältö ja laatu

Palveluntuottaja sitoutuu siihen, että

- toiminta perustuu Sosiaali- ja terveysministeriön antamaan asetukseen opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta eräillä lääkkeillä
- toiminta perustuu Sosiaali- ja terveysministeriön antamaan turvallisen lääkehoidon suunnitelmaan⁸
- toiminnassa noudatetaan voimassaolevia päihdehoitojen Käypä hoito -suosituksia⁹
- hoito toteutetaan asiakasta osallistavin menetelmin

Ostettavaan palveluun kuuluu polikliininen korvaushoitotoiminta, sisältäen lääkehoitoon ja päihdesairauksien seurantaan liittyvät laboratoripalvelut. Laboratoripalveluja käytettäessä tulee toimia tilaajan ohjeistuksen mukaan. **Palveluntuottaja vastaa korvaushoitoasiakkaidensa tarvitsemasta avo- ja laitoskatkaisuhoidosta ja sen kustannuksista. Sosiaalivirasto vastaa asi-**

⁷ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta eräillä lääkkeillä 33/2008. Sosiaali- ja terveysministeriö. Voimaantulo: 01.02.2008.

⁸ Turvallinen lääkehoito – Valtakunnallinen opas lääkehoidon toteuttamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005: 32)

⁹ Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimien Käypä hoito -suositus: Huumeongelman hoito. Internetosoite: <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkeli/tunnus/hoi50041>

akkaiden tarvitsemasta laitoskuntoutuksesta ja sen kustannuksista. Laitoskuntoutuksen tarpeen arvioi kaupungin päihdetyöntekijä.

Korvaushoidossa käytettävä lääke ja sen määrä vaihtelevat asiakkaittain, joten tarjouksessa ei esitetä lääkkeen osuutta hintaan. Palveluntuottaja laskuttaa lääkkeet käytön mukaan erikseen, ilmoittaen kuukausittain kullakin asiakkaalla käytetyn korvaushoitolääkkeen ja sen vuorokausiannoksen.

Haittoja vähentävien korvaushoitojen ensisijainen tavoite on haittojen vähentäminen ja elämänlaadun kohentaminen. Haittoja vähentävässä korvaushoidossa asioidaan toimipisteessä pääasiassa päivittäin ja hoidon painopiste on haittojen minimointi tukea antavassa hoitoympäristössä.

Hoidollisuusluokka 4. Haittoja vähentävä hoito

Sovelletaan asiakkaisiin, joiden hoito tähtää haittojen vähentämiseen ja elämänlaadun parantamiseen.

Hankittavaan palveluun sisältyy:

- korvaushoidon edellyttämien lääkkeiden valvottua ja turvallista jakoa sekä asiakkaan tarpeenmukaista tukea ja seurantaa toimipisteessä
- terveydentilan ja päihteidenkäytön seurantaa (kliinisen tilan arviointi). Hoidon turvallisuuden varmistamisen lisäksi tarvittaessa käytettävät alkometripuhallutukset, huumeseulat ja muut laboratoriotutkimukset.
- lääkärin vastaanottokäynti vähintään 1–2 kertaa vuodessa tai tarvittaessa
- tarvittaessa mahdollisuus hoidollisiin yksilökeskusteluihin

Toimitilat

Palvelut tuotetaan palveluntuottajan osoittamissa tiloissa Helsingissä hyvien julkisten kulkuyhteyksien päässä. Tilat soveltuvat STM:n asetuksen¹⁰ mukaiseen toimintaan ja ovat kooltaan ja turvallisuudeltaan korvaushoitotoimintaan soveltuvia ja esteettömiä. Tiloissa tulee olla huumeaselontaan soveltuvat saniteettitilat ja lääkkeiden säilytykseen soveltuva paloturvallinen ja murtosuojattu kaappi¹¹. Vaihtoehtoisesti hoito voidaan järjestää toimintaan soveltuvassa liikkuvassa yksikössä, joka täyttää laadultaan ja turvallisuudeltaan edellä mainitut vaatimukset.

¹⁰ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta erällä lääkkeillä 33/2008. Sosiaali- ja terveysministeriö. Voimaantulo: 01.02.2008.

¹¹ Turvallinen lääkehoito – Valtakunnallinen opas lääkehoidon toteuttamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005: 32)

7.2 Moniongelmaisen päihderiippuvaisen tuki- ja hoitopalvelut

Yleinen määritelmä

Palvelut kohdentuvat syrjäytyneille tai vakavan syrjäytymisuhan alla oleville ja vaikeasti palveluihin kiinnittyville päihderiippuvaisille asiakkaille. Asiakkailta on usein päihdeongelman rinnalla vakavia mielenterveysongelmia ja muita sairauksia (ns. kaksoisdiagnoosit, kuten esimerkiksi päihdeongelman ohella samanaikainen käytös- ja/tai muistihäiriö) sekä sosiaalisia ongelmia. Asiakkaat voivat käyttäytyä asosiaalisesti ja arvaamattomasti.

Tuki- ja hoitopalvelut toimivat matalan kynnyksen periaatteella. Tuki- ja hoitopalvelua järjestetään joko sille varatuissa tiloissa tai/ja liikkuen ja jalkautuen. Toiminta voi olla yksilöllistä ja/tai yhteisöllistä. Asiointi voi olla anonymia ja tapahtua myös päihtyneenä. Palveluun sisältyy palvelun puitteiden mukaiset terveydenhoito- ja/tai lääkäripalvelut, sosiaalipalvelut sekä hoitoon ohjaus muihin palveluihin.

Palvelun sisältö

Palvelu sisältää vähintään neljä alla mainituista:

- yhteisöllinen kokoontumistila, jossa esim. päivän lehti, televisio, radio, puhelin, tietokone
- terveydenhoitopalveluja
- edullinen päivittäinen lämmin ateria sekä puuroa, kahvia, leipää
- peseytymis- ja pyykinpesumahdollisuus sekä vaihtovaatevarasto
- yksilö- ja/tai ryhmäkeskusteluja
- yhteisöllisyyttä tukevaa virikkeellistä ja ohjattua toimintaa
- sosiaalietuuksiin ja palveluihin liittyvää ohjausta ja neuvontaa
- asiakkaan luokse viettävää neuvonta-, tuki- ja hoitopalvelua

Lisäksi toiminta voi sisältää kuntouttavan päihdehoidon elementtejä.

Henkilöstö

Henkilökunta koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista, joiden toimintaa voivat tukea esim. vertaistukityöntekijät ja vapaaehtoiset. Henkilöstön tulee olla perehtynyt päihdetyöhön ja monisairaiden hoitamiseen. Palveluntarjoaja järjestää henkilökunnalle ammatillista täydennyskoulutusta ja mahdollisuuden tarpeenmukaiseen työnohjaukseen ja konsultaatioon.

Palvelun arviointi ja seuranta

Ks. Avokatkaisuhoito kotiin vietynä kohta ”Palvelun arviointi ja seuranta”.

7.3 Laitoskatkaisuhoido

Yleinen määritelmä

Katkaisuhoido on ympärivuorokautista laitoshoidoa. Hoidon pituus määrittyy yksilöllisesti hoidontarpeen arvioinnin perusteella. Päihdehuollon laitoskatkaisuhoidon tavoitteena on päihdekierteen katkaiseminen ja asiakkaan fyysisen ja psyykkisen tilanteen vakiinnuttaminen ja jatkohoidon suunnittelu ja hoitoon ohjaaminen. Päihteillä tarkoitetaan tässä alkoholia, lääkkeitä ja huumeita. Laitosmuotoista katkaisuhoidoa käytetään silloin, kun avopalvelujen keinot eivät ole riittäviä ja asiakkaan selviytyminen on uhattuna. Laitoskatkaisun avulla autetaan asiakasta saavuttamaan paras mahdollinen toimintakyky ja keinot omassa elämässään ja toimintaympäristössään selviytymiseen. Laitoskatkaisuhoido sisältyy usein asiakkaan ympäristöön, kuten perhetilanteeseen tai asumisjärjestelyihin, liittyviä toimenpiteitä.

Palvelun sisältö

Hoitovuorokauden hintaan sisältyy

- kirjallinen hoitosuunnitelma
- lääkäri- ja terveydenhoitopalvelut sekä terveysneuvontaa
- asiakkaan katkaisuhoidon aikana tarvitsema lääkitys
- ateriat (aamupala, lounas, päivällinen ja iltapala)
- päihteettömyyden valvonta ja testaus
- asiakkaan tarvitsema neuvonta ja ohjaus sosiaalietuuksien hakemisessa
- jatkohoitosuunnitelma
- mahdollisuus yksilökeskusteluihin
- mahdollisuus osallistua vertaistukiryhmään
- tarvittaessa verkostotapaamisia

Hoitomenetelmille asetettavat vaatimukset

Päihdehuollon laitoskatkaisuhoido on kokonaisvaltaista ja sitä toteutetaan moniammatillisesti. Sen toteuttamisessa yhdistetään hoitosuunnitelman mukaisesti asiakkaan tarpeisiin vastaavia menetelmiä ja työtapoja. Menetelminä voidaan käyttää valtakunnallisten hoitosuosituksen mukaisia laajaan käytännön kokemukseen tai tieteelliseen näyttöön perustuvia yksilö-, ryhmä- ja verkostohoidon menetelmiä, yhteisöhoitoa sekä etenkin vertaisryhmiä. Alkoholi-ongelman ja huume-ongelman hoitosuosituksen lisäksi toteutetaan psykiatrian erikoisalan hoitosuosituksia siltä osin kuin ne ovat perustason eikä erikoissairaanhoidon tehtävä. Perustason tehtäviin kuuluu esimerkiksi depression tunnistaminen seulontamenetelmiä käyttäen sekä lievän ja keskivaikean depression hoito. Valtakunnalliset hoitosuositukset: <http://www.kaypahoito.fi>

Päihteettömyyden toteamiseksi, käytetään tarvittavia testejä asiakkaan suostumuksella. Positiivinen virtsan huumeseuatulos varmennetaan, jos sitä käytetään kuntoutujaa koskevan päätöksenteon perusteena.

Henkilöstö

Katkaisuhoidolaitoksessa tulee olla henkilöstö, joka täyttää henkilöstön määrällisen vähimmäismitoituksen. Vähimmäismitoitus on 0,8 sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen saanutta työntekijää laitospaikkaa kohden¹². Hoitoyksikössä on paikalla ympärivuorokautinen päivystys. Henkilöstön tulee olla katkaisuhoidon antamiseen ja päihdetyöhön perehtynyt. Palveluntarjoaja järjestää henkilökunnalle ammatillista täydennyskoulutusta ja mahdollisuuden tarpeen mukaiseen työnohjaukseen ja konsultaatioon.

¹² [STM päihdepalvelujen laatusuositukset 2002:3](#)

Palvelun arviointi ja seuranta

Ks. Avokatkaisuhoito kotiin vietynä kohta ”Palvelun arviointi ja seuranta”.

Päihdehuollon laitoskatkaisuhoidon toimitilat

Katkaisuhoidon toimitiloilta edellytetään seuraavia asioita:

- oleskelu- ja hoitotilat ovat riittävät ja niiden soveltuvuudessa on huomioitu toiminnan sisältö ja asiakasmäärät
- asiakkaan oikeus yksityisyyden suojaan (esim. sermit ja lukollinen kaappi ellei ole mahdollisuutta omaan huoneeseen)
- riittävät wc- ja peseytymistilat
- huumeseulontaan soveltuvat saniteettitilat
- lääkkeiden säilytykseen soveltuva paloturvallinen ja murtosuojattu kaappi
- hyvien julkisten kulkuyhteyksien (esim. raideliikenne) päässä
- palo- ja asumisturvallisuus on lainmukainen

8 Päihdehuollon nykytilanne Helsingissä

Helsingin kaupunki järjestää omana toimintana päihdehuoltoa sekä terveyskeskuksen terveysasemilla että sosiaaliviraston toimintayksiköissä. Sosiaalivirasto tuottaa avohoitoa A-klinikoilla, Huume klinikalla ja nuorisoasemilla. A-klinikoilla toteutetaan pääosa kaupungin omasta korvaushoidosta. Sosiaalivirasto tuottaa lisäksi katkaisuhuoltoa alkoholi- ja huume- ja sekakäyttäjille sekä pidempi aikaista laitoshoidosta omana palvelutuotantona. Avohoidon ja laitoshoidon välimaastossa toimii avokuntoutusyksikkö, joka tarjoaa periodimaista avokuntoutusta yksilöille ja perheille. Lisäksi omana tuotantona sosiaalivirasto tarjoaa jälkikuntoutusta ja palveluhjausta.

Vuonna 2010 sosiaalivirasto käytti päihdehuoltoon yhteensä 31,4 miljoonaa euroa. Omiin palveluihin kului 22,4 miljoonaa euroa ja ostoja tehtiin 9,3 miljoonalla eurolla. Kulut jakautuvat toiminnoittain seuraavasti:

Palvelu	milj. €		asiakkaat		käynnit/vuorokaudet	
	yht.	osto	yht.	osto	yht.	osto
Polikliininen päihdehoito ¹	8,6	1,6	6 984	1 067	78 023	17 317
Korvaushoito	4,5	2,4	273	215	95 113	48 022
Laitoshoidon ²	11,7	2,4	2 208	506	69 315	11 264
Asumispalvelut ³	3,0	2,7	388	355	62 928	58 640
Päivätoiminta	1,5	0,5	- ⁴	-	40 753	29 761
Muu sosiaalipalvelu	1,0	0	- ⁵	-	-	-

¹ Vuonna 2012 sosiaalivirasto tuottaa polikliinisen päihdetyön itse (aikuisten osalta).

² Laitoshoidon sisältää myös avokuntoutuksen kulut.

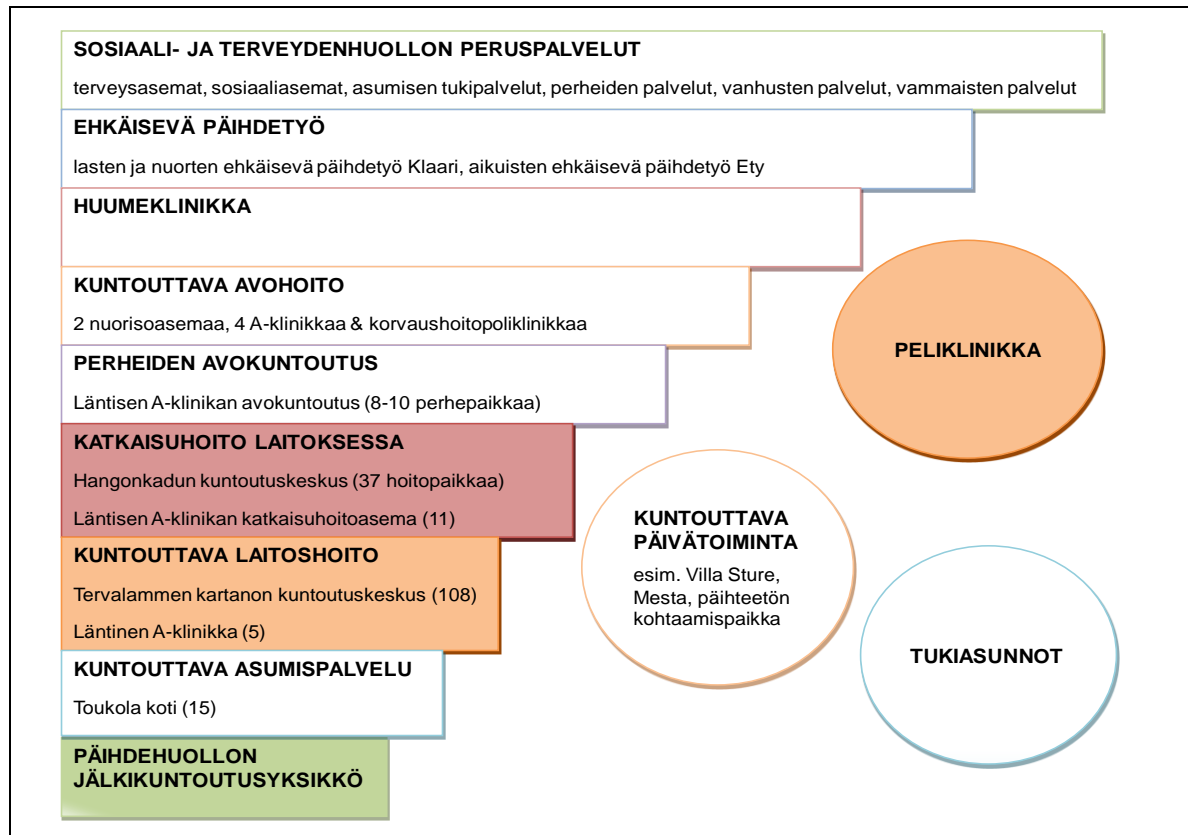
³ Hankinta ei kohdistu päihdehuollon asumispalveluihin. Palvelu on kilpailutettu aiemmin.

⁴ Toiminta perustuu anonyymiin asiointiin.

⁵ Ehkäisevä päihdetyö, ei asiakkaita

Kuva 2. Helsingin omat päihdepalvelut

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON PERUSPALVELUT

Kohderyhmä: kaikki helsinkiläiset

Palvelut: alkuarvio, Mini-interventio, palveluohjaus, hoitoonohjaus

EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

Kohderyhmä: kaikki helsinkiläiset (ja ammattilaiset)

Palvelut: kampanjoita, koulutuksia, tilaisuuksia, aineistoja (kumppanuutta, koulutuksia, aineistoja)

HUUMEKLINIKKA

Kohderyhmä: huumeidenkäyttäjät

Palvelut: haittoja vähentävä palveluohjaus, korvaushoidon tarpeen arviointi ja muu hoidontarpeen arviointi

KUNTOUTTAVA AVOHOITO

2 Nuorisoasemaa

Kohderyhmä: 13–23 -vuotiaat nuoret, jotka ovat huolissaan pelaamisestaan, netinkäytöstään tai omasta tai läheisensä päihteiden käytöstä. Palvelut on tarkoitettu myös nuorten läheisille.

Palvelut: hoidontarpeen arviointi, yksilö-, perhe- ja kriisikeskustelut, lääkkeelliset hoidot ja vaihtoehtoiset hoidot

4 A-klinikkaa ja korvaushoitopoliklinikkaa

Kohderyhmä: yli 24-vuotiaat päihde- ja riippuvuusongelmaiset sekä heidän läheisensä

Palvelut: vastaanotto ilman ajanvarausta, hoidontarpeen arvio, lääkkeetön hoito esim. akupunktio, lääkinnälliset hoidot esim. huume- ja lääkevieroitus avohoidossa, korvaushoito, yksilö-, pari-, perhe- ja ryhmäkeskustelut, jalkautuva työ, läheisten tuki ja neuvonta

PERHEIDEN AVOKUNTOUTUS

Kohderyhmä: yksilöt ja perheet, joilla valmiutta käsitellä omaa päihteiden käyttöään sekä kykyä osallistua päivittäiseen ryhmämuotoiseen työskentelyyn

Palvelut: hoitajaksot ovat 1-4 viikon mittaisia, kokopäiväisiä ja tiiviitä pienryhmäjaksoja. Työskentelymuotoina ovat keskustelu, erilaiset toiminnalliset harjoitukset ja tehtävät. Avokuntoutus on tarkoitettu avohoidon tueksi.

KATKAISUHOITO LAITOKSESSA

Hangonkadun kuntoutuskeskus

Kohderyhmä: päihdeongelmaiset (alkoholi ja sekakäyttö), joiden päihteidenkäytön katkaisu ei avohoidossa onnistu

Palvelut: katkaisu- ja vieroitushoito (ympäri vuorokautinen terveyden- ja sairaanhoito, lääkehoidon toteutus ja seuranta, tukikeskustelut, jatkohoidon alustava suunnittelu)

Läntisen A-klinikan katkaisuhuoltoasema

Kohderyhmä: päihdeongelmaiset (liikuntarajoitteiset, raskaana olevat huumeidenkäyttäjät ja heidän omaisensa sekä korvaushoidon aloittajat), joiden päihteidenkäytön katkaisu ei avohoidossa onnistu.

Palvelut: katkaisu- ja vieroitushoito (ympäri vuorokautinen terveyden- ja sairaanhoito, lääkehoidon toteutus ja seuranta, tukikeskustelut, jatkohoidon alustava suunnittelu)

KUNTOUTTAVA LAITOSHOITO

Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus

Kohderyhmä: miehille, naisille ja perheille, jotka tarvitsevat päihdeongelmaansa laitostuntoutusta

Palvelut: 1kk-12kk kuntoutusjakso (esim. työtoiminta, ryhmätoiminta, arjen taidot, huume kuntoutus, perhekuntoutus)

Läntinen A-klinikka

Kohderyhmä: henkilöt, joille avohoito on riittämätön ja jotka hyötyvät lyhytkestoisesta laitostuntoutukselta

Palvelut: kahden viikon kuntoutusjakso

KUNTOUTTAVA ASUMISPALVELU

Kohderyhmä: asunnottomille, työkäisille ja päihdeongelmaansa hoitaville miehille (ei liikuntarajoitteisille)

Palvelut: yhteisöllinen asuminen

PÄIHDEHUOLLON JÄLKIKUNTOUTUSYKSIKÖ

Kohderyhmä: päihdekuntoutuksen jälkeen tukea tarvitsevat

Palvelut: palveluohjaus ja neuvonta, vertaistuki

KUNTOUTTAVA PÄIVÄTOIMINTA

Kohderyhmä: päihdeongelmaiset, jotka haluavat osallistua päihteettömään ryhmätoimintaan

Palvelut: erilaiset ryhmät, liikuntamahdollisuudet, kahvilatoiminta, avokuntoutusjaksot, vertaistuki